

ԵՐԱՆՏԻՔԻ ԽՕՍՔ

Յունիս 29, 2001

Նրուսաղէմ

Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հայր, Գերաշնորհ Սրբազան Հայրեր, Հոգեշնորհ Հայրեր, եւ սիրելի ներկաներ:

Նախ՝ շնորհակալութիւն կ'ուզեմ յայտնել իմ հորափոքրներուս, զարմիկներուս, այսինքն ամբողջ Կարապետեան ընտանիքին կողմէ Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր, Լուսարարապետ Սրբազան Հօր, եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան. Հ.Ն.Մ.-ի վարչութեան անդամներուն, որոնք օժանդակեցին հօրս թաղման կարգադրութիւններուն մէջ, բարեկամ՝ Յակոբ Անդրէասեանին եւ Պարոն Կարապետ Յակոբեանին, որոնք իրենց սրտի խօսքը ըրին մեր հօր յիշատակին. եւ Հայր Համբարձումին՝ որ իրեն յանձնուած պարտականութիւնը աւելի քան խղճմտօրէն կատարեց: Շնորհակալութիւն վերջապէս՝ բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնները արտայայտեցին նամակով, հեռախօսով, կամ այլ միջոցներով՝ որոնց ընթերցումը եւ յիշատակութիւնը ազնիւօրէն կատարեց Հայր Նորայր Գազազեանը: Մասնաւորաբար մի ինքնաբերական էր մեզի համար ստանալ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Վեհափառ Կաթողիկոսին վշտակցութեան եւ օրհնութեան գիրը, նոյնպէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի, Կ. Պոլսոյ Ամեն. Մեսրոպ Պատրիարքին եւ Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի Նախագահութեան:

1968-ին, ամառը, 16 տարեկան էի երբ վերադարձայ Նրուսաղէմ, հայրս եւ ընտանիքս վերագտնելու: Օտար էի: 2001-ին, ամառը, 33 տարի յետոյ, Նրուսաղէմ կուգամ հայրս թաղելու, եւ հետս կան հօրս վեց հայ թոռնիկները:

Պէտք ունի՞մ հայրս ձեզ ներկայացնելու:

Գիտէ՞ք որ յաջող բժիշկ էր եւ սրտաբան, որ գրող էր (ԱՆՆԷ), բանաստեղծ եւ վիպասան՝ արժանացած շատ մը ամենաբարձր շքանշաններու, նաեւ որ հաւատարիմ էր իր ազգին, իր լեզուին, իր եկեղեցիին եւ Նրուսաղէմին -- չեմ հանդիպած մէկուն որ Նրուսաղէմը, հայ Նրուսաղէմը այսչափ սիրէր:

Աշխարհի մը մէջ ուր ամէն ինչ փոփոխական է եւ յաճախ մակերեսային, իր այս հաւատարմութիւնը իր սրբազան արժէքներուն հանդէպ յոյս կը ներշնչէ հասկցողներուն՝ կարծես գծելով նախապատկեր մը յաւիտենականութեան:

Գիտէ՞ք որ հայրս հայրենասէր էր: Հակառակ իր օտար ամուսնութեան (հետեւանք իր Ռօմանթիզմին եւ տրուած խոստումներուն՝ հանդէպ իր հաւատարմութեան -- հաւատարմութիւն մը որ դժբախտաբար նոյն ձեւով չ'ըմբռներ աշխարհի մեր այս կողմը եւ արեւմուտքը...), հակառակ այդ ամուսնութեան, իր գաւազը հայ ըրաւ:

Ճիշտ է որ եթէ մէջս չ'ըլլային հայութեան հողը եւ հունտերը, ոչինչ կարելի պիտի չ'ըլլար -- մանաւանդ որ մօրս քով կը բնակէի եւ կատարեալ օտարութեան մէջ -- բայց առանց մեծ Պարտիզայանին առաքելութեան ալ պիտի չպատահէր իմ հոգեփոխութիւնս եւ վերածնունդս:

Հոս ծնած եւ մկրտուած եմ, բայց դեռ երկու տարեկան չեղած, մայրս ինծի հետը Ֆրանսա տարաւ -- անվերադարձ: Օտար եղայ, կատարեալ օտար (արեւելեան դիմագիծով եւ դասերուս մէջ յառաջադէմ, բայց ֆրանսացի միտքով եւ ոգիով):

1968-ին Նրուսաղէմ վերադարձայ 16 տարեկանիս: Կեանքիս ամենամեծ "shock"-ը ապրեցայ՝ գտնելով հայրս՝ զոր չէի տեսած երկու տարեկանէս ի վեր, գտնելով եկեղեցիս եւ իմ չճանչցած ընտանիքս: Մէկ ամիս մնացի եւ այդ ամսոյն վերջին օրը շատ տխուր էի: Հօրմէս պիտի բաժնուէի. հայրս որ վերագտած էի, որուն հետ ժամերով նստած էի գիշերները, հիւրերուն մեկնումէն վերջ, եւ որուն

ամփոփապես սիրեցի, հասկնալով նաեւ իր պատմածներէն թէ՛ ինչեր քաջած էր եւ ի՞նչ էր իրական պատմութիւնը իր կեանքին:

Հայրս ինծի ըսաւ (Փրանսերէն, անշուշտ) «Վիգէն, գիտե՛ս, տղաս ես, տղաս վերագտայ. բայց ... շուներն ալ գաւակ ունին: Կը դառնաս իմ հարազատ տղաս, երբ վերագառնաս կրօնփիղ եւ հայերէն սորվիս եւ խօսիս ինչպէս քու մայրենի լեզուդ:»

Պատասխանեցի. «Կ'ընեմ, Հայրիկ:» (Հայրս տարիներ յետոյ եւ հայութեան վերագառնալէս յետոյ ինծի խոստովանեցաւ. - «Խորհեցայ որ ասիկա գրեթէ անկարելի էր»:-)

Գիտէ՛ք որ Հայրս լաւ եւ հանելի պատմող էր ընկերութեան մէջ, ինչ որ նաեւ առընչուած էր իր գրական ստեղծագործութեան հետ: Հաւանաբար, ընկերային այդ հաւաքոյթները կերպով մը նաեւ, հաճոյքէն անդին, իր գրականութեան փորձարկութեան կեդրոն էին իրեն համար:

Այս բոլորը քիչ թէ շատ գիտէ եւ կամ կը գուշակէ: Բայց հաւանաբար չէ՛ք գիտեր թէ ինչ տեսակ Հայր էր: Ինք կը կարծէր որ Հայրիկութիւն չէր կրցած ընել իր մէկ հատիկ գաւակին: Կը սխալէր (եւ ուրախ եմ որ կրցայ իրեն ըսել իր մահէն մէկ ամիս առաջ) - թէկուզ ուշ - նախապաշարի բերմամբ - բայց կրցաւ իր հայրական պարտականութիւնը ամբողջութեամբ կատարել, իր ոգով:

Ինծի կրթեց: Նաեւ բարեկամ էինք, տեսակ մը եղբայրներ՝ որոնք ժամերով կը խօսէին մեր աշխարհին, մեր ընտանեկան եւ անձնական հարցերու մասին: Ճիշտ 33 տարի վայելեցի Հօրս ներկայութիւնը:

Յիշեմ այստեղ կէտ մը: Քիչ կը պատահի որ հայր ու տղայ բժիշկ ըլլան: Աւելի քիչ կը պատահի որ սրտաբան ըլլան երկուքը: Եւ դեռ աւելի քիչ կը պատահի որ միասին բժշկական միջազգային համագումարներու մասնակցին: (Քանի մը անգամ հրաւիրուած էինք American College of Cardiology-ի միջազգային ժողովի:)

Հայրիկս եղաւ նաեւ Հայրիկը իմ կնոջս, Շնորհիկին: Շնորհիկը ատիկա լաւագոյնս արտայայտեց մանաւանդ վերջին ամիսներուն իրեն հոգատարելով, մեր տունը, մինչեւ իր վերջին շունչը: «Հարազատ աղջիկ եթէ ունենայի, թերեւս այդչափ չընէր,» կ'ըսէր:

Գիտեմ, վերջապէս, ան Հայրիկը եղաւ ամբողջ Կարապետեան գերդաստանին: Թերեւս ամէն վայրկեան չէին զգար հօրափոքրս՝ Ազնիւր, Աղաւին եւ Համեստը, եւ զարմիկներս, բայց Հայրս երբէ՛ք չէր հեռանար իրենցմէ. միշտ կը մտահոգուէր «տունին մասին» եւ ներկայ էր երբ որ պէտք էր: «Տունը ի՞նչպէս են:» Ասիկա եւ գիտեմ:

Վերջապէս Հայրիկս եղաւ հայրիկին Հայրիկը, այսինքն Մեծ Հայրիկ: Իր ամենասիրած «տիտղոս»ներէն էր, կարծեմ: Ես մէկ հատիկ էի: Բայց Աստուած մեզի շնորհեց վեց գաւակ՝ որոնք հոս են այսօր իրենց զարմիկներուն հետ միասին:

Այս հրաշքէն յայտնաբերուած հայ թոռնիկներով տարբեր էր Հայրիկիս կապը -- իրենց օրօրոցէն նանչցաւ, եւ իրեն հետ մեծցան: Հայրիկին սիրոյն ու հոգատարութեան առարկայ էին: Մտահոգ էր իրենց կրթութեամբ: Միշտ կը խօսէին իրենց մեծ հօր հետ եւ կը սորվէին իրմէ: Այդ պահերուն թերեւս ամենէն օգտակարը գաւակներուս համար իրենց օրական պտոյտն էր, մեր տունին քովի անտառը, երբ դպրոցէն վերադառնային: Հայրիկը այդ անտառին անունը դրած էր «համալսարան»:

Գիտե՛ք, մեր տունի մէջ քիչ մը խիստ օրէնքներ դրած եմ: Երբեմն չափազանցեալ: Եւ «պատիժի տեղ» կոչուած տեղ մը կար մեծ սանդուխին տակը՝ ուր բոլոր օրէնք մոռցողները այցելած են կարգով ... Եւ Հայրիկը երբեմն կ'ըսէր, բարկանալով. «Վիզէն, կը չափազանցես. -»: Բայց կարծեմ իր սրտի խորը կ'ուրախանար որ թոռնիկները «մարդ կ'ըլլան»: Կը յուսամ թոռնիկները եւ իրենց զարմիկները արժանի պիտի մնան մի՛շտ:

Գիտեմ, Հայրիկիս վերջին ամիսներուն տառապանքը մեծ եղաւ: Զարչարանք էր ամէն վայրկեանը՝ որուն ականատես եղանք կնոջս եւ զաւակներուս հետ: «Բջիջային մահ» մը՝ որուն քայլ առ քայլ կը հետեւէր, քծիշկի եւ փիլիսոփայի գիտակցութեամբ: «Միայն խելքս մնաց», կ'ըսէր:

Վերջին ամիսներուն պատկերը ինծի համար հսկայ շէնք մըն էր, քաղմաթիւ սենեակներով՝ ուր ամէն մէկ սենեակին մէջ լոյս մը կը վառէր եւ ուր ամէն օր մօտեցող Մահուան շունչը նոր մօմ մը կը մարէր, խորհրդանշի՞ մեռնող փափաքի մը: Իր տառապանքին մէջ մնաց մի՛շտ ազնուական եւ ֆրիստոնեայ:

Մինչեւ մէկ շաբաթ մեռնելէն առաջ դեռ իր գրականութեամբ կը զբաղէր՝ իր անձուն գիշերներուն ընթացքին, եւ իր վերջին նորավեպերը ձայնագրութեան գործիքի մէջ՝ ձայնով կը պատմէր, քանի չէր կրնար գրել այլեւս: Վերջին օրերուն մեծ շէնքին այդ սենեակին մօմն ալ մարեցաւ:

Հաւանաբար վերջին մօմը եղաւ իր 70-տարուայ քարեկամին այցելութիւնը: Թորգոմ Պատրիարքը Փարիզ պիտի գար զինք այցելելու համար: Գիտէիք որ վերջին այցելութիւնը պիտի ըլլար եւ կը վախճայինք որ Հայրիկը չդիմանար մինչեւ այդ: Հայրիկը կ'ըսէր. «Ե՞րբ պիտի գայ Թորգոմը - պէտք է գայ որ ինծի Երուսաղէմ տանի»: Կարծես ատոր համար կը դիմանար: Պատրիարք Սրբազան Հօր այցելութենէն մէկ շաբաթ յետոյ Հայրիկը հոգին աւանդէր:

Հիմա՝ հրաժեշտ առաւ Հայրիկը: Ցաւը մեծ է եւ քաջակայութեան այրող վերքը խոր: Ամենէն այրող վերքերէն մէկը պիտի ըլլայ մեր տան մէջ «Մեծ Հայրիկ» օրհնեալ քառերը այլեւս չլսելը:

Թէեւ՝ գոհ եմ նաեւ որ իր սոսկալի ցաւերէն ազատեցաւ: Եւ գոհ եմ որ ծանր օրերուն մնաց ընտանիքին ծոցը՝ իր թոռնիկներով շրջապատուած:

Վերջին վայրկեանին՝ երբ հոգին աւանդեց, քովն էի, մեծ մանչերուս՝ Կարօ եւ Թորգոմ-ին հետ: Փոքրիկները չկային այդ վայրկեանին, քայց Տան Կարգի արարողութեան աւարտին, Յունիս 26-ին՝ երբ դագաղը գրեթէ ամբողջութեամբ գոց էր, Դալարիկը եւ Յարութիկը արարողութիւնը կեցուցին. «Մենք կ'ուզենք ծաղիկ դնել Մեծ Հայրիկին վրայ» ըսելով, եւ մէկական ներմակ ծաղիկ փափկութեամբ դրին Հայրիկին կուրծքին վրայ:

Գոհ եմ այս բոլորին համար, քայց ամենէն շատ գոհ եմ որովհետեւ Երուսաղէմ վերադարձաւ եւ թաղուեցաւ Սուրբ Փրկիչ, ծնողքին եւ սիրած ազգականներուն քով՝ ինչ որ մի՛շտ իր փափաքը եղած էր:

Վստահ եմ որ արժանի տեղդ կը գտնես, Հայրիկ, երկնքին արքայութեան մէջ:

*

**

ՏԲԹ. Վիզէն Կ. Կարապետեան